

Η παράλληλη και παράπλευρη ενασχόληση ενός ποιητή με την κριτική αποτελεί μια εξαιρετική ευκαιρία τόσο για τον ίδιο, να επεκτείνει και να διευρύνει τους όρους και τα όρια της δημιουργικότητάς του, όσο και για τον αναγνώστη, να μπορέσει να αντιληφθεί τον τρόπο με τον οποίο οι δύο αυτές εκφάνσεις του λόγου αλληλοτροφοδοτούνται και αλληλοπροσδιορίζονται. Πρόκειται, ουσιαστικά, για ένα είδος σπουδής και εμβάθυνσης στον ίδιο τον λόγο, ως εργαλείο έκφρασης και επικοινωνίας, για μια πολιορκία του σκληρού πυρήνα του από δύο διαφορετικές μεταξύ τους θέσεις και σκοπιές, τη συγκινησιακή γλώσσα της ποίησης, από τη μία, την καθαρή γλώσσα της κριτικής, από την άλλη. Κάθε κριτική προσέγγιση, λοιπόν, ενός ποιητή στο έργο κάποιου ομοτέχνου του, πέρα από το γεγονός ότι υπάγει και τους δύο κάτω από τη σκέπη της τέχνης του λόγου, είτε αυτός μεταφράζεται και αναγιγνώσκεται σε ποίηση, είτε σε κριτική, λειτουργεί προς την κατεύθυνση της κοινωνικοποίησης της λογοτεχνίας ή, καλύτερα, της επικοινωνίας που αυτή προάγει και αναπτύσσει ανάμεσα στους θεράποντες και τους αποδέκτες της. Αυτή, όμως, είναι μονάχα η μία όψη του νομίσματος, αυτή δηλαδή που είναι προσανατολισμένη προς την κατεύθυνση της εξωτερίκευσης της λογοτεχνικής δημιουργίας και της μετακύλησής της από το εργαστήριο του συγγραφέα στα χέρια του αναγνώστη, με ενδιάμεσο σταθμό την κριτική της αποτίμηση και απολογισμό. Γιατί η άλλη όψη του νομίσματος είναι αυτή που προσανατολίζεται προς το εσωτερικό της λογοτεχνικής δημιουργίας και διερευνά τον τρόπο με τον οποίο ο κριτικός λόγος, που επιχειρεί να αποτυπώσει με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια και ευστοχία την ποιητική κάθε συγγραφέα, είτε αυτός είναι πεζογράφος, είτε, κυρίως, ποιητής, αποκτά και αυτός τη δική του ποιητική, τον δικό του δηλαδή τρόπο που διαφέρει και διαφοροποιείται λιγότερο ή περισσότερο αισθητά από τον κριτικό λόγο άλλων συγγραφέων. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιβεβαιωθεί με αφορμή το σύνολο των κριτικών και άλλων κειμένων του ποιητή Στάθη Κουτσούνη που κυκλοφόρησε πρόσφατα υπό τον χαρακτηριστικό τίτλο *Μπροστά σε αλλότριο ρόπτρο*.

Ήδη, η φράση αυτή του τίτλου και, ειδικότερα, η λέξη «αλλότριο» αποτελεί μια ευθεία και ευθύβολη δήλωση του συγγραφέα για την αλλαγή πλευσης, τον διαφορετικό προσανατολισμό του βιβλίου του αυτού, που έρχεται για να συμπληρώσει ή, μάλλον, να ολοκληρώσει την εικόνα και την προσφορά του ως πνευματικού ανθρώπου, ο οποίος στοχάζεται και αποτυπώνει τους στοχασμούς του, αυτή τη φορά, σε κριτικά δοκίμια. Ο τόμος είναι ιδιαίτερα πλούσιος –τα κείμενα που συγκεντρώνονται καλύπτουν τριάντα και πλέον χρόνια, από το 1989 μέχρι το 2020– και περιλαμβάνει τις κριτικές αναγνώσεις του Κουτσούνη πάνω σε έργα όχι μόνο της νεοελληνικής, παρόλο που αυτά είναι τα περισσότερα, αλλά και της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας. Πολλά από τα κείμενα αυτά, μάλιστα, συνοδεύονται από σχετικό ανθολόγιο ποιημάτων, επιλογή η οποία διευκολύνει την ανάγνωση και ποικίλλει την ύλη, συνεπώς και το ενδιαφέρον, του βιβλίου. Το βασικό χαρακτηριστικό που ενώνει και ενοποιεί τα κείμενα τοποθετώντας τα μέσα σε ένα κοινό πλαίσιο είναι η απόλυτα οργανωμένη παρουσίαση, η δομημένη και στοιχειοθετημένη πορεία του κριτικού λόγου, ούτως ώστε αυτός να μπορέσει να καλύψει ή, καλύτερα, να αποκαλύψει τις περισσότερες δυνατές πλευρές και να εξακτινωθεί στις περισσότερες δυνατές κατευθύνσεις. Έτσι εξηγείται και η φιλολογική χροιά που αποκτούν, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο αισθητά,

τα κείμενα και που τα προσανατολίζει προς το πεδίο της ανάλυσης και της σύνθεσης, της ανατομίας και της συνολικής εκτίμησης του εκάστοτε λογοτεχνήματος και λογοτέχνη.

Πέρα, όμως, από τα κείμενα με αφορμή λογοτεχνικά έργα και συγγραφείς, στο βιβλίο του Κουτσούνη περιλαμβάνονται και κριτικές άλλων μορφών τέχνης, όπως η ζωγραφική, το θέατρο, ο κινηματογράφος, η φωτογραφία, κείμενα δηλαδή που δεν καταδεικνύουν μόνο τα ευρύτερα καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα του συγγραφέα, αλλά την ίδια την ουσία και τη φύση της τέχνης να αποτελεί ένα ενιαίο σώμα που ανοίγεται σε πολλαπλές δράσεις και δραστηριότητες. Πρόκειται, κατ' ουσίαν, για μια κατάφαση προς ένα είδος ενατένισης της τέχνης στην ολότητά της και όχι στις επιμέρους εκφάνσεις της. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη αξία και σημασία στο μέτρο και στον βαθμό που πραγματοποιείται μέσα στο πεδίο της κριτικής και όχι, απλώς και μόνο, μέσα στο πεδίο της καλλιτεχνικής δημιουργίας, όπου, ούτως ή άλλως, οι διττές ή και τριπλές καλλιτεχνικές ιδιότητες των δημιουργών είναι κάτι συνηθισμένο και αναμενόμενο. Η επισήμανση αυτή αποκτά ακόμα μεγαλύτερο βάρος αν παρακολουθήσει κανείς τα κείμενα που έπονται των κριτικών αυτών προσεγγίσεων και που έχουν στον πυρήνα τους την αναζήτηση των σχέσεων που συνάπτει ο ποιητικός λόγος με μια σειρά εννοιών όπως η γλώσσα, ο χρόνος, η γραφή και η ανάγνωση, η διδασκαλία. Το περιεχόμενο αυτών των προβληματισμών εκφράζεται και διοχετεύεται μέσα σε διαφορετικές εκφραστικές μορφές και τρόπους, από το δοκίμιο, στοχαστικό κατά βάση, μέχρι την ομιλία και τη συνέντευξη, διαμορφώνοντας έτσι μία άκρως ενδιαφέρουσα κειμενική πολυμορφία που λειτουργεί ουσιαστικά σαν ένα δίκτυο, σαν ένας ιστός από δρόμους και ατραπούς που οδηγούν, ο καθένας με τον δικό του τρόπο, με τον δικό του ρυθμό, στο κέντρο του στοχασμού του Κουτσούνη που είναι καθαρά ποιητικός, δηλαδή δημιουργικός. Γιατί εκείνο που, εν τέλει, φαίνεται πως προεξάρχει και βρίσκεται στο κέντρο της διανοητικής προσπάθειας του Κουτσούνη είναι η δημιουργία, με την έννοια που αυτή έχει αν ετυμολογήσει κανείς τη λέξη, αναλύοντάς την στα δύο συνθετικά της, δήμος και έργον, η αφοσίωση δηλαδή του καλλιτέχνη στη σύνθεση και η προσφορά του έργου του στο κοινό, στον άνθρωπο, στον κόσμο. Από αυτήν την άποψη, το σύνολο των κειμένων που συγκεντρώνονται εδώ δεν είναι ένα δευτερογενές έργο, ένα προϊόν και αποτέλεσμα σκέψης και έκφρασης που έρχεται συμπληρωματικά, εξηγητικά, ερμηνευτικά των αρχικών πρωτογενών έργων, αλλά μια δημιουργική κατάθεση που μπορεί να υπάρξει και ανεξάρτητα, σαν οδηγός για την τέχνη, σαν λόγος αυτόνομος και αυθύπαρκτος, σαν καθαρόαιμη τέχνη.

Ευσταθία Δήμου

[ηλεκτρονικό περιοδικό **Poeticanet**, τεύχος 43, 13 Μαΐου 2022]